

Advies kwalificatiedossier Artiesten

Juni 2019

1. Inleiding

Op 18 december 2018 heeft SBB een nieuwe werkwijze doelmatigheid geadviseerd aan de minister van OCW. Met deze werkwijze nemen onderwijs en bedrijfsleven in SBB voortaan de regie en trekken ze samen op bij grote vraagstukken rond de arbeidsmarktrelevantie van opleidingen, de afstemming over het benodigde aantal opleidingen, studenten en de actualiteit van deze opleidingen.

De eerste kwalificaties die de werkwijze doelmatigheid doorlopen, maken deel uit van de dossiers Specialist Mode/Maattechniek, Artiesten, DTP en Mediavormgeving. De adviezen betreffen schooljaar 2020/2021 en verder.

Dit is het advies over het kwalificatiedossier Artiesten. Dit advies is tot stand gekomen in afstemming met de sectorkamer ICT en creatieve industrie en het marktsegment Kunsten en entertainment.

2. Samenvatting feiten en cijfers

CMMBO

Het advies van de Commissie macrodoelmatigheid mbo (CMMBO) "Arbeidsmarktperspectief van creatieve mbo-opleidingen" kijkt naar de periode 2005 – 2016. In die periode is het aantal studenten van deze niveau 4-opleidingen gestegen van bijna 400 naar ruim 3.000 en het aantal instellingen dat de opleiding aanbiedt is gestegen van 8 naar 20. Het CMMBO concludeert dat door een onvoldoende vraag naar adequaat betaalde arbeid, de kwalificaties structureel onvoldoende arbeidsmarktperspectief hebben. CMMBO ziet geen toekomst voor eigenstandige artiestenopleidingen.

De Commissie concludeert dat het kwalificatiedossier Artiesten in onvoldoende mate zijn arbeidsmarktrelevantie bewezen heeft. Ruim tien jaar geleden is het initiatief genomen tot dit kwalificatiedossier, naar verluidt als doorstroomoptie tussen het vmbo en kunstvakopleidingen aan het hbo. De betekenis voor de arbeidsmarkt was op dat moment nog onbekend. Mbo-opleidingen hebben echter een driedovoudige kwalificatiedoelstelling: burgerschap, verder leren en beroepsvorming. Wat betreft deze laatste functie heeft de Commissie niet kunnen vaststellen dat de betreffende mbo-diploma's een voldoende civiel effect hebben en daarmee voldoende bijdragen aan een robuuste start van gediplomeerden op de arbeidsmarkt. Op basis van voorgaande stelt de Commissie voor het kwalificatiedossier te beëindigen en elementen als keuzedeel, mogelijk als oriëntatie, in andere relevante kwalificatiedossiers te verwerken. Een voorbeeld is het bestaande keuzedeel Expressief talent behorend bij dossiers in het domein Zorg en welzijn. De Commissie hecht voor mbo-studenten grote waarde aan vormen van drama, muziek en dans voor o.a. persoonlijke ontwikkeling, de ontwikkeling van creatieve vaardigheden, het bevorderen van sociale cohesie binnen de school, culturele vorming en in zekere mate voor beroepsvorming. Maar niet in de vorm van een zelfstandige arbeidsmarkt kwalificatie.

SBB

De belangrijkste feiten en cijfers op een rij. Uitgebreide informatie is terug te vinden in de publicatie "Feiten en cijfers DTP en Artiesten". In de werkwijze doelmatigheid is afgesproken dat naar de afgelopen 5 jaar wordt gekeken (de CMMBO kijkt naar een periode van 10 jaar). Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het aantal studenten, gediplomeerden en aanbieders biedt een periode van 5 jaar voldoende basis voor een gerede indruk van de trend.

Kernindicatoren werkwijze doelmatigheid:

Opleiding	CBS werk > 12 uur	ROA werk op niveau	SBB Kans op werk
Acteur	69%	-*	Matig**
Danser	53%	-	Matig**
Musicalperformer	55%	-	Gering
Muzikant	55%	30%	Matig**

* Geen resultaat beschikbaar

** De aantallen voor deze opleiding zijn te klein om betrouwbaar een prognose te kunnen berekenen, op basis van de huidige aantallen en de te verwachten ontwikkelingen is de toekomstige kans op werk bepaald.

NB: Kans op Werk geeft zowel voor landelijk als regionaal hetzelfde resultaat.

Aantal studenten per kwalificatie per schooljaar:

Aantal studenten (aantal scholen)	schooljaar				
	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19
Dossierinschrijving	66 (2)	31 (1)	36 (1)	-	-
Acteur	830 (14)	796 (13)	860 (14)	771 (14)	768 (14)
Danser	701 (10)	709 (10)	742 (10)	700 (9)	724 (9)
Musicalperformer	130 (3)	155 (4)	178 (4)	275 (6)	298 (6)
Muzikant	1.232 (13)	1.210 (12)	1.225 (12)	1.242 (11)	1.323 (12)
<i>Totaal</i>	<i>2959</i>	<i>2.901</i>	<i>3.041</i>	<i>2.988</i>	<i>3.113</i>

Doorstroom van gediplomeerden in schooljaar 2017/2018:

Doorstroom per opleiding	% doorstroom binnen mbo	% doorstroom naar hbo	% doorstroom overig	% doorstroom naar arbeidsmarkt
Acteur	5	33	0	62
Danser	2	33	1	63
Musicalperformer	6	32	0	62
Muzikant	2	28	2	68

Acteur

- Voor gediplomeerden van deze opleiding is de kans op werk zowel landelijk als in alle arbeidsmarktregio's matig. De CBS-indicator, het percentage gediplomeerden met betaald werk van 12 uur of meer is wat gunstiger (69%) dan bij de andere artiesten.
- De opleiding Acteur is een bol-opleiding. De kans op stage is in de meeste arbeidsmarktregio's voldoende en in sommige matig. Er zijn enkele leerbedrijven die een groot aantal beroepspraktijkvormingsovereenkomsten (bpvo's) hebben afgesloten. Dit wordt veroorzaakt door een beperkt aantal, aan scholen gelieerde impresariaten, die artiesten in opleiding bpv-opdrachten laten uitvoeren.
- In het schooljaar 2014-15 bieden 14 onderwijsinstellingen de opleiding aan, in het schooljaar 2018-19 is dit aantal even groot. In deze periode is het aantal studenten licht gedaald van 830 naar 768. Vanaf 2016 was er geen onderwijsinstelling die heeft aangegeven het voornemen te hebben om met deze opleiding te starten.
- In schooljaar 2015-16 zijn er 180 gediplomeerden voor deze kwalificatie, de verwachting is dat dit aantal zal oplopen naar 208 tot aan 2021-22. Deze stijging is groter dan het gemiddelde voor alle mbo-opleidingen op niveau 4.

- In het schooljaar 2017-18 stroomde 33% van de gediplomeerden door naar een opleiding in het hbo. De verwachting is dat dit licht zal stijgen tot 38% in 2020-21. Dit is praktisch gelijk aan het doorstroomgemiddelde van alle niveau 4-opleidingen (38%).
- Het aandeel gediplomeerden dat blijft werken bij het leerbedrijf is beduidend lager dan het gemiddelde voor bol-studenten van de opleidingen op niveau 4 (14%, resp. 43%).

Danser

- Voor gediplomeerden van deze opleiding is de kans op werk zowel landelijk als in alle arbeidsmarktregio's matig. De CBS-indicator, het percentage gediplomeerden met betaald werk van 12 uur of meer is laag (53%).
- Deze opleiding is een bol-opleiding. De kans op stage is in de meeste arbeidsmarktregio's matig. In een aantal regio's is deze voldoende. Er zijn enkele leerbedrijven die een groot aantal bpvo's hebben afgesloten. Dit wordt veroorzaakt door een beperkt aantal, aan scholen gelieerde impresariaten, die artiesten in opleiding bpv-opdrachten laten uitvoeren.
- In het schooljaar 2014-15 bieden 10 mbo-instellingen de opleiding aan, in het schooljaar 2017-18 zijn dat er 9. In deze periode is het aantal studenten licht gestegen van 701 naar 724.
- Vanaf 2016 was er geen onderwijsinstelling die heeft aangegeven het voornemen te hebben om met deze opleiding te starten.
- In schooljaar 2015-16 zijn er 157 gediplomeerden voor deze kwalificatie, de verwachting is dat dit aantal ongeveer gelijk zal blijven tot aan 2021-22.
- In het schooljaar 2017-18 stroomde 33% van de gediplomeerden door naar een opleiding in het hbo. Naar verwachting zal dit aandeel licht dalen tot 31% in schooljaar 2020-21. Dit is enigszins lager dan het doorstroom gemiddelde van alle niveau 4-opleidingen (38%).
- Het aandeel gediplomeerden dat blijft werken bij het leerbedrijf is bij de danser met 46% ongeveer gelijk aan het gemiddelde voor bol-studenten van de opleidingen op niveau 4 (43%).

Musicalperformer

- Voor gediplomeerden van deze opleiding is de kans op werk zowel landelijk als in alle arbeidsmarktregio's matig. De CBS-indicator, het percentage gediplomeerden met betaald werk van 12 uur of meer is laag (55%).
- Deze opleiding is een bol-opleiding. De kans op stage is in de meeste regio's matig. In een aantal regio's is deze voldoende. Er zijn enkele leerbedrijven die een groot aantal bpvo's hebben afgesloten. Dit wordt veroorzaakt door een beperkt aantal, aan scholen gelieerde impresariaten, die artiesten in opleiding bpv-opdrachten laten uitvoeren.
- In het schooljaar 2014-15 bieden 3 mbo-instellingen de opleiding aan, in het schooljaar 2017-18 zijn dat er 6. Het aantal studenten is meer dan verdubbeld, van 130 naar bijna 300. Dit is te verklaren doordat ROC Mondriaan een private opleider heeft geïncorporeerd. Twee onderwijsinstellingen hebben minder dan 18 studenten.
- Vanaf 2016 was er geen onderwijsinstelling die heeft aangegeven het voornemen te hebben om met deze opleiding te starten.
- In het schooljaar 2015-16 zijn er 39 gediplomeerden voor deze kwalificatie, de verwachting is dat dit aantal toe zal nemen tot 48 in 2021-22. Deze stijging is groter dan het gemiddelde voor de mbo-opleidingen op niveau 4.
- In het schooljaar 2017-18 stroomt 32% van de gediplomeerden door naar een opleiding in het hbo. Naar verwachting zal dit dalen tot 25% in het schooljaar 2020-21. Dit is lager dan het doorstroomgemiddelde van alle niveau 4-opleidingen (38%).
- De aantallen van de opleiding Musicalperformer zijn te klein om een betrouwbare uitspraak te kunnen doen over het aandeel gediplomeerden dat blijft werken bij het leerbedrijf.

Muzikant

- Voor gediplomeerden van deze opleiding is de kans op werk zowel landelijk als in alle arbeidsmarktregio's matig. De CBS-indicator, het percentage gediplomeerden met betaald werk van 12 uur of meer is laag (55%).
- Deze opleiding is een bol-opleiding. De kans op stage is in de meeste regio's matig. In enkele regio's is deze voldoende. Er zijn enkele leerbedrijven die een groot aantal bpvo's hebben afgesloten. Dit wordt veroorzaakt door een beperkt aantal, aan scholen gelieerde impresariaten, die artiesten in opleiding bpv-opdrachten laten uitvoeren.
- In het schooljaar 2014-15 bieden 13 mbo-instellingen de opleiding aan, in schooljaar 2018-19 zijn dat er 12. Het aantal studenten is in deze periode gestegen van 1.232 tot 1.323.
- Eén onderwijsinstelling, ROC Tilburg, heeft aangegeven het voornemen te hebben om per augustus 2019 met deze opleiding te starten. Hier zijn in schooljaar 2018-2019 20 studenten op ingeschreven.
- In het schooljaar 2015-16 zijn er 294 gediplomeerden voor deze kwalificatie, de prognose is dat dit aantal ongeveer gelijk zal blijven tot in 2021-22.
- In het schooljaar 2017-18 stroomt 28% van de gediplomeerden door naar een hoger (hbo) niveau. Dit is lager dan het doorstroomgemiddelde van alle niveau 4-opleidingen (38%).
- Het aandeel gediplomeerden dat blijft werken bij het leerbedrijf is lager dan het gemiddelde voor bol-studenten van de opleidingen op niveau 4 (26%, resp. 43%).

Aanvullend onderzoek in opdracht van SBB

De arbeidsmarkt voor mbo-artiesten is complex door de dynamiek in de creatieve sector, gedifferentieerde arbeidsmarkt en moeilijk te traceren loopbanen. De standaard datamodellen lijken hierdoor aan betekenis te verliezen. SBB heeft extra onderzoek uitgevoerd om te pogen hier meer zicht op te krijgen:

1. Telefonisch onderzoek onder leerbedrijven, branches, vakbonden en deskundigen
Conclusie: opleidingen moeten worden voortgezet met een beperkt aantal studenten en studenten moeten beter worden voorbereid op het werk. Gediplomeerden zijn voor een deel van hun beroep ook werkzaam in aanpalende sectoren.
2. Inventarisatie van alumni-informatie van 17 scholen
Conclusie: informatie is lastig, soms onmogelijk, met elkaar te vergelijken. De meerwaarde van deze inventarisatie is dat goed alumni-onderzoek een waardevolle aanvulling kan zijn op DUO-, CBS- en ROA-cijfers. Stel een set van kernvragen op die door alle onderwijsinstellingen aan alumni worden voorgelegd. Binnen de MBO Raad wordt hier al aan gewerkt.

Perspectief branche op toekomstige werkgelegenheid

Het bedrijfsleven in de branche artiesten is versnipperd en niet uniform georganiseerd. Dit betekent dat er geen arbeidsmarktonderzoek beschikbaar is over de te verwachten ontwikkelingen.

Trends en ontwikkelingen

In het [Trendrapport ICT en creatieve industrie](#) van 2018, waarin meer dan 80 bronnen zijn geraadpleegd, worden de volgende ontwikkelingen genoemd die relevant zijn voor het kwalificatiedossier Artiesten:

- Laag inkomen voor werknemers: Afgestudeerden van het kunstvakonderwijs verdienen bij hun start op de arbeidsmarkt minder dan andere afgestudeerden met hetzelfde opleidingsniveau en halen die achterstand niet in (SER, CBS).
- Andere verdienmodellen: Er wordt steeds meer gebruikgemaakt van andere verdienmodellen, zoals het aanbieden van audio, films, series en documentaires aanbieden via een online platform ('streaming') (ABN AMRO).
- Verbreiding arbeidsmarkt: de productielijn van televisie, streamingdienst en theaterzaal is voor mbo-artiesten ook werk te vinden, in ieder geval in de themaparken en met extra training ook als acteurs voor de camera. Zowel vertegenwoordigers van opleidingen als van het werkveld noemen deze ontwikkeling (Kenniscentrum Creation).

- Flexibilisering en toenemend aantal zzp'ers: Het aantal zelfstandigen in de culturele sector is in de periode 2009 tot en met 2013 sterk gestegen. Met een groei van 20,4% is die stijging veel sterker dan in de economie als geheel, waar het aantal zelfstandigen met 9,6% is toegenomen. In 2013 had 37% van hen een tijdelijk dienstverband. Daarmee ligt het aandeel werknemers in tijdelijke dienst al bijna de helft hoger dan het aandeel werknemers met een flexibele arbeidsrelatie in de totale economie (25% in 2013).

3. Wat weten we niet (qua cijfers)?

- Zicht op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, hoe ontwikkelt zich de arbeidsmarkt (groei/krimp), wat is de komende vervangingsvraag op de arbeidsmarkt?
- Zicht op waar huidige, gediplomeerde studenten terecht komen (weinig respondenten in het schoolverlatersonderzoek). Goed alumni-onderzoek kan hier de oplossing zijn.
- Zicht op waar studenten naar uitwijken als ze niet aan de gewenste artiestenopleiding kunnen beginnen.
- Zicht op het aandeel recent gediplomeerde artiesten op het niveau van de kwalificatie dat werkt als zzp'er of in een flexibele arbeidsrelatie.
- Zicht op de omvang van de 'aanpalende arbeidsmarkt' voor artiesten (zoals bij sport en dans, recreatie en educatie) en of er daarbij sprake is van verdringing gediplomeerden van andere opleidingen.

4. Samenvatting quick scan kwalificatie

- Het kwalificatiedossier Artiesten is in 2015 herzien om de student nog beter op de complexe arbeidsmarkt in de creatieve sector voor te bereiden. Er is nog weinig ervaring met gediplomeerden 'nieuwe stijl' op de arbeidsmarkt, omdat de eerste studenten ingeschreven op het 'nieuwe' dossier pas vanaf 2018 zijn afgestudeerd. Er is geen sprake van radicale veranderingen in de beroepen.
- Er loopt een aanvraag voor een cross-over Dansprofessional, waarbij juist de instructiekant sterk wordt benadrukt (verwantschap met sportinstructeur). De aanvraag is aangehouden.
- Uit het aanvullende onderzoek onder leerbedrijven blijkt dat studenten beter moeten worden voorbereid op hun werk. De sectorkamer heeft het kwalificatiedossier op de onderhoudsagenda voor 2019 geplaatst. In de eerste helft van 2019 zal blijken of en welke aanpassingen nodig zijn.

5. Conclusie op basis van feiten en cijfers en quick scan

- Er is werk voor gediplomeerden, maar gediplomeerde artiesten hebben wel substantieel minder werk (12 uur of meer) dan gemiddeld¹. Gediplomeerden zijn (voor een deel van hun beroep) ook werkzaam in aanpalende sectoren.
- Het meeste werk is projectmatig, tijdelijk, zonder dienstverband en laagbetaald.
- Met uitzondering van de Acteur is er een matige kans op stage. Stages worden in verhoudingsgewijs veel gevallen verzorgd via impresariaten die aan scholen gelieerd zijn.
- De Acteur, Danser en Muzikant zijn de afgelopen 5 jaar redelijk stabiel qua aantal studenten en aantal scholen. Bij de kleinste opleiding Musicalperformer is het aantal in 5 jaar meer dan verdubbeld naar bijna 300 studenten door de incorporatie van een private opleider. Bij de Muzikant is schooljaar 2018/2019 een nieuwe opleider gestart, er worden de komende periode verder geen nieuwe opleiders verwacht.
- Studenten moeten beter worden voorbereid op hun werk. Op verzoek van de sectorkamer is het dossier op de onderhoudsagenda van 2019 geplaatst.
- De doorstroom naar het hbo ligt bij alle vier kwalificaties op of onder het mbo gemiddelde voor niveau 4. De kansen op de arbeidsmarkt zijn bij het hbo niet veel groter.

---

¹ NB: de arbeidsmarkt voor mbo-artiesten lijkt lastiger te vangen lijkt in de standaard datamodellen

6. Nuances in de context

- De arbeidsmarkt voor artiesten is landelijk/internationaal en wordt voor een deel bepaald door subsidies vanuit de overheid. En vormt daarmee een onzekere factor bij de arbeidsmarkt. De overheid is zelf dus ook een mede bepalende factor bij deze arbeidsmarkt.
- Er is een Arbeidsmarktagenda Culturele en Creatieve Sector 2017-2023, de Tweede Kamer heeft hier middelen voor beschikbaar gesteld. De 21 agendapunten zijn verdeeld over drie hoofdthema's: het bevorderen van een structurele sociale dialoog tussen werkgevers en werkenden, het versterken van het verdienvermogen en het verbeteren van arbeidsvoorwaarden van werkenden.
- Het inkomen van de beroepsgroep artiesten is in verhouding laag en het verschil met andere beroepsgroepen is in de loop der jaren niet beter geworden. Afgestudeerden van de hbo-opleidingen van de sector Kunsten hebben het laagste bruto maandloon en de laagste scores wat betreft het aandeel werkenden met een vaste aanstelling.
- Vertegenwoordigers vanuit het bedrijfsleven erkennen een kwantitatieve mismatch tussen opleiding en arbeidsmarkt voor alle opleidingsvarianten artiest en willen de slechte start op de arbeidsmarkt verminderen door een goede voorlichting, strengere selectie aan de poort en minder maar wel kwalitatief hoogstaande opleidingen.

7. Advies SBB

Op basis van de conclusies en nuances adviseert het bestuur van SBB:

1. Actualiseer de 4 kwalificaties. De sectorkamer heeft dit inmiddels in gang gezet in samenwerking met de werkorganisatie SBB.
2. Neem instroombeperkende maatregelen conform de volgende aanpak:
  - a. Bepaal de reductie per kwalificatie (niet op dossierniveau) en op basis van de nieuwe instroom (niet op basis van de aantallen ingeschreven studenten). Op de instroom kan namelijk worden gestuurd, het totaal aantal ingeschreven studenten kan daarbij worden gemonitord.
  - b. Voor 2020-2021 wordt de instroom gereduceerd. Het ijkmoment hiervoor is de instroom voor het schooljaar 2019-2020. De instroom van 2019-2020 wordt al beperkt door het afgesproken moratorium (de studentenaantallen zijn 'bevoren' op basis van het niveau oktober 2017), dus de voorgenomen reductie werkt cumulatief door.
  - c. Voor de mate van reductie wordt de volgende redeneerlijn gevolgd:
    - Het bedrijfsleven in de artiestenwereld is niet sterk georganiseerd, een uitspraak over de benodigde instroom op de arbeidsmarkt van gediplomeerde artiesten in de komende jaren blijft lastig.
    - Gediplomeerde studenten werken projectmatig en ook in aanpalende sectoren. De indicator Kans op werk geeft hiermee geen volledig beeld.
    - De indicator van ROA is in 3 van de 4 gevallen niet berekend.
    - We weten niet alles, wat we wel weten is dat de opleidingen op basis van de indicatoren een onvoldoende scoren, er zijn teveel studenten. Dit beeld wordt gedeeld door onderwijs en bedrijfsleven.
    - Aangezien er geen arbeidsmarktonderzoeken bekend zijn over mbo-artiesten is er geen kwantitatieve informatie beschikbaar om een gewenste reductie van het aantal studenten aan te spiegelen. De enige kwantitatieve indicator die beschikbaar is, is de CBS-indicator 'werk', het percentage gediplomeerden dat een jaar na het schooljaar van afstuderen betaald werk heeft voor 12 uur of meer per week. Hanteer daarom de CBS-indicator 'werk' als criterium bij het beperken van de instroom. Het bestuur adviseert hierbij een waarde van 71% als doelstelling. De signaalwaarde van de beleidsmaatregel macrodoelmatigheid (70%) wordt hiermee gerespecteerd. Voor het gehele dossier komt dit naar schatting uit op een instroomreductie van 18%. In de verdere uitwerking wordt dit per kwalificatie uitgerekend.
    - Blijf ruimte bieden voor cross-overs en andere experimenten, maar wel binnen het afgesproken aantal ingeschreven deelnemers. Het totaal aantal deelnemers mag niet stijgen via een alternatieve route. Sluiproutes moeten worden voorkomen, bijvoorbeeld door

studenten in te schrijven op een andere opleiding en dan in een volgend schooljaar alsnog naar een artiestenopleiding over te schrijven.

3. Het betreft een gefaseerde aanpak voor 1 jaar: de reductie geldt voor de instroom van het studiejaar 2020-2021. Een besluit over de vervolgstappen daarna volgt op basis van extra onderzoek naar de arbeidsmarkt. Hiervoor is o.a. een uniform alumnionderzoek vereist. Het streven is dat extra onderzoek en duiding in mei 2020 gereed is.